

ritori rural, ruralia', 'característiques de la ruralia': «Sanitosa flaire / de la *pagesia* / --- / llumeneret blau, / que l'ànima atrau / de la minyonia», Alcover (*La Serra*, v. 120); «la *pagesia* de Mallorca», en contrast amb la Serra, la plana de Ciutat etc.; «Folklore Men. de la *Pagesia*», el preciós llibre del Dr. F. Camps i Mercadal, 1918, que tant ens ha estat guiant.

És molt més freqüent des dels orígens fins ara, l'aplicació concretitzant que va des de 'posseïó o hisenda rústica' fins a 'mas gran, quasi llogaret, sense arribar a la categoria de poblet independent': «nullus rusticus --- potest de jure alienare quamlibet *pagesiam* pro domino suo tenentem», Solsona, 1239 (BDC, 1908, 169n.); «¿Diràs tu Fabrício sia miserable e malestruc, lo qual, tantost que exis del offic del consolat e del regiment de la Cosa pública, tornava a laurar e a cavar la sua *pagesia*?», AntCanals (*Providència*, NCL., 100); «a migdia, lo mar des de Castelldefels a Monjuïc, ab los pobles en tota la gran planura, dit lo terreno de Marina, per ensà de Cornellà, Prat, Hospitalet, ab moltes terres y *pagesies* disperses», B. de Maldà (*Excursions*, p. 96); «Veig altres llocs, ab belles *pagesies*: / no són aquells que desitjava tant; / mes fent camí, m'ho diu al cor la Verge, / o pare meu!, jo trovaré ton mas», MilàF (*Esperansa*, O. Cat., 320, v. 24); i vegeu-ne amb aquest sentit bons exemples en els llibres geogràfics i excursionístics de Verdaguier, Bosch de la T., AOsona, CATorras, Pau Vila.

En aquesta accepció, l'àrea del mot es prolonga, dret al Nord, fins molt endins del País d'Oc, i especialment a l'extrem del Llgd., límit d'Alvèrnia: *La Pagesia* a. 1296 avui domaine ruïnè terme d'Ytrac, *Pagesia de la Meneyralho* S. XIV (avui en t. de Marchastel), i altres sengles «domaines ruïnés» o «écarts» en els termes de Lieutadès, St. Bonnet, St. Mary, Trioulon (Amé, *Dict. Top. du Cantal*); o bé «droit seigneurial sur les terres» en docs. del S. XII, del Roergue (Brunel, *Anc. Chartes*. gloss., s. v. *pagezia*). *Pagesiu*: «Masos se tornen pobles, ciutats los *pagesius*», Verdaguier (*Oda a Barcelona*). *Apagesat*. *Empagesir*; *empagesit*.

De país: *paísà*: com a oposat a soldat, el trobem en cançons populars, poc antigues: «una minyona que hi ha - que prop del mar s'és criada / --- / s'és vestida de *paysà* - y per soldat senta plassa», c. 1750 (MilàF, *Romllo*., 83.4); mentre que en les accs. 'pagès' (fr.) i 'coterrani', fill de la mateixa encontrada (cast.) ha restat sempre força o del tot estrany a la nostra llengua. *Paisanatge* terme de militars, que aconseguí prou difusió, entorn de 1800 sobretot: «Francesos, bé ho pagareu / si s'aixeca 'l *paysanatge*!», a. 1808 (recollit a StJoanAb., MilàF, *Romllo*., 93.3).

Paisatge Lacav.: «tirada de país: terrae plaga --- terrae tractus --- *paisatge* en pintura: topographica pictura --- diversorum locorum picta descriptio»: pres del fr. *paysage*, que també tendeix a especialitzar-se en el sentit pictòric des del S. XVI: «ces peintures, que nous appelons vulgairement *paisages*», *Les Dialogues de --- Sperone*, trad. Cruget (1551, *Rfgn.* xxxii, 119). *Paisatgista* [Russinyol, *L'Islla de la Calma*, 67]; *paisatgistic*. De «+*paisatgisme* a vol d'àguila» qualificava

Nicolau d'Olwer (1947) la visió de Verdaguier en la seva plenitud èpica: «sols veu, de cap a cap, l'enorme serra, / de mar a mar l'esmaragdina terra» (*Canigó* IV).

Paisatgeria. *Apaisat* [Labèrnia 1839], derivat del fr. *pays* en el sentit de 'pintura o quadro de paisatge' (que també havia passat de primer al cat.: Lacav., Lacav., *DTo*. 1757) i s'explica perquè és la forma de quadro més apropiat per als paisatges.

Pagerol (i més argòticament *pagell*) són deformacions vulgars ciutadanes (primer, almenys en part, amb caràcter críptic, per a malfactors): aquell per encreuament volgut amb el sinònim *camperol*.

El primitiu ll. PAGUS 'tros de país, ruralia' no s'extingí radicalment en romànic, i almenys sobrevisqué, si bé amb vida migrada i més i més decadent, en l'Alta Edat Mitjana, almenys en el llatí hispànic. En castellà, lleonès, mossàrab i gallego-portuguès, sobrevisqué més que en el domini català (i fins avui viu *pago* en part d'Amèrica del Sud, en certes extensions de llenguatge); en català el mot s'extingí més de pressa, si bé en trobem testimonis en el període arcaic, i sobretot en la forma vulgar *pau* (algun cop *pao*, *pavo*), especialment amb caràcter de topònim, pretònim o genèric toponímic.

És així sobretot a la zona intra-pirenaica i subpirenaica: més en el domini dial. ross. i Pall.-Ribag.; veg. Balari, *Orig. Hist. de Cat.* «In *pau* de Funelgeto» (en la comarca de Fenolhet), a. 878 (R. d'Abadal, *Eixalada-Cuixà*, p. 148); sovint, en efecte, s'usà com a sinònim, per dir-ho així, de 'sub-comtat', 'comtat d'entitat menor' (el *pagus bergitanus* o Berguedà, *pagus baritanus* > Baridà, *pagus lespetanus* = Vall de Boí, on hi ha Llesp etc.). *L'InvLC* registra in *pau Livienne* = Alta Cerdanya, a. 1013 (entorn de Llúvia), in *pau Tollonense* [s. v. *pagès*] a. 890 (que crec quasi igual al Baridà, on hi ha Toló); en tot cas està ben provat que el nom de la vileta de *Pau* a l'Alt Empordà (entre Vilajuïga i Palau-Saverdera) prové de PAGUS, i el tenim com «in villa *Pau*», a. 982; i en NPP, *G. R. de Pauo* 1138, *G. de Pau* 1136, *P<etr>i de Pau* 1179 (*InvLC*, s. v. *paho*), i vegeu-ne més en els nomenclàtors històrics d'Alsies-Pujol i de Monsalvatje.

A l'Alta Ribagorça se'n troben potser encara més testimonis (veg. els llibres de Martín Duque i de Serrano y Sanz sobre els Docs. de Ovarra), per exemple amb referència a la rodalia de Suert (Pont de Suert): «in *pau Sovertense*, in loco ubi dicitur Lavaçus», cap a l'any 1000, *pau Sovertense* princ. S. XI (Serrano, *Not. y Docs. Hist. Ribag.*, 443, 447). Molts més en la gran obra de Ramon d'Abadal. En canvi cal negar o almenys posar en greu dubte (i restringir a l'extrem) l'afirmació que també s'ha fet que vingui d'aquí el nom propi *Pac(h)* o *Pacs* (en particular el del Penedès); i de tota manera, en els nostres Pirineus centrals *Pago* o *Pac* vénen de OPACUM 'obac', en altres llocs postverbal de *pagar*. Quant a derivar de PAGUS *pegat* 'rodal, extensió de terreny', en general el menys que es pot dir és que és una suposició innecessària, car es pot arribar al mateix des de la noció de clap, o clap de